

**Značení sérií
vydávaných na papírových platidlech
na Slovensku v letech 1939-1945**

Ve druhé polovině dvacátých let a potom v třicátých letech se na bankovkách Národní banky Československé ustálilo označování sérií podle velice jednoduchého systému, který používal velkých písmen v jejich abecedním pořádku. Pokud pak při větších nákladech a pokračujícím tisku byla jedna celá abeceda velkých písmen vyčerpána, bylo další seriování značeno opět velkým písmenem v abecedním pořádku, k němuž však bylo pro odlišení připojeno navíc malé písmeno **a**, po opětovném vyčerpání znovu s připojením malého písmene **b**, a tak dále opět v abecedním pořádku podle potřeby.

Když bylo v roce 1939 provedeno odtržení Slovenska a byl vyhlášen samostatný Slovenský štát, neubíralo se tu při přípravě a při realizaci emisí papírových platidel vlastní slovenské korunové měny značení sérií podobným způsobem, ale byly nastoupeny zcela jiné, odlišné cesty, které se při bližším zkoumání jeví značně pozoruhodnými.

Tak už při přípravě a vydání prvních drobných papírových peněz s datem 15. 9. 1939 v hodnotách Ks 10,- a Ks 20,- (ostatně realizovaných v tiskárně bývalé Národní banky Československé v Praze), bylo značení sérií určeno způsobem, při kterém každá série je označena jedním velkým a jedním malým písmenem a k tomu připojeným jedno- nebo dvomístným číslem. Takovéto značení by skýtalo při úplném využití všech možností kombinací 24 velkých a 24 malých písmen abecedy a číslicemi od 1 do 99 nesmírně množství možných variant; tak velká potřeba i při jistě značném nákladu drobných papírových peněz nebyla a při prozkoumání jen trochu většího počtu těchto peněz pozorovateli neujde, že bylo použito jen některých z možných kombinací. Pokud se týká skupiny dvou písmen (malého a velkého), bylo použito jen těch kombinací, při nichž "k" určitému velkému písmenu je jako malé přidáno písmeno, ležící abecedně před či za zvoleným velkým písmenem. Sériová čísla jsou u Ks 10,- lichá

od 1 do 95 a u Ks 20,- sudá od 2 do 96". (1)

Jde tedy u písmen o systém sousedního písmene; ale i čísla jsou k písemným kombinacím, zvoleným výše popsaným způsobem, přiřazena nikoli bez systému, ale tak, že postupně ve stejném sledu jako jdou za sebou velká písmena abecedy jsou jim přiřazena ve dvou periodách lichá čísla od 1 do 95 u hodnoty Ks 10,- nebo sudá čísla od 2 do 96 u hodnoty Ks 20,-

Můžeme tudíž seřadit použité kombinace takto :

+ u Ks 10,- : v první periodě - k velkému písmenu přiřazeno malé v abecedě následující (po Z je to znovu a) a číslo od 1 do 47

Ab 1 •	Gh 13 •	Mn 25 •	Tu 37 •
Bc 3 •	Hi 15 •	No 27 •	Uv 39 •
Cd 5 •	Ij 17 •	Op 29 •	Vx 41 •
De 7 •	Jk 19 •	Pr 31 •	Xy 43 •
Ef 9 •	Kl 21 •	Rs 33 •	Yz 45 •
Fg 11 •	Lm 23 •	St 35 •	Za 47 •

v druhé periodě - k velkému písmenu přiřazeno malé v abecedě předcházející (před A je to z) a číslo od 49 do 95

Az 49 •	Gf 61 •	Ml 73 •	Ts 85 •
Ba 51 •	Hg 63 •	Nm 75 •	Ut 87 •
Cb 53 •	Ih 65 •	On 77 •	Vu 89 •
Dc 55 •	Ji 67 •	Po 79 •	Xv 91 •
Ed 57 •	Kj 69 •	Rp 81 •	Yx 93 •
Fe 59 •	Lk 71 •	Sr 83 •	Zy 95 •

+ u Ks 20,- : v první periodě - k velkému písmenu přiřazeno malé v abecedě následující (po Z je to znovu a) a číslo od 2 do 48

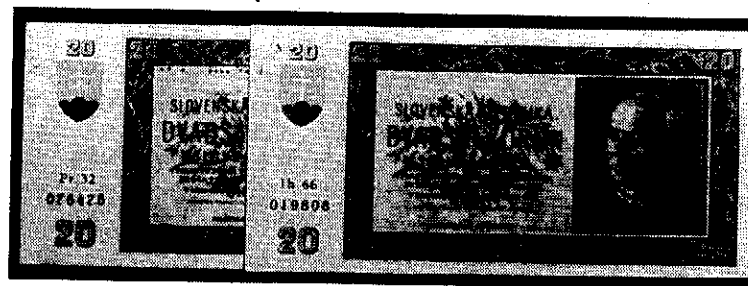
Ab 2 •	Gh 14 •	Mn 26 •	Tu 38 •
Bc 4 •	Hi 16 •	No 28 •	Uv 40 •
Cd 6 •	Ij 18 •	Op 30 •	Vx 42 •
De 8 •	Jk 20 •	Pr 32 •	Xy 44 •
Ef 10 •	Kl 22 •	Rs 34 •	Yz 46 •
Fg 12 •	Lm 24 •	St 36 •	Za 48 •

(1) Takto formulován je tento poznatek již uveden v katalogu Jana BAJERA "Papírová platidla Československa 1919-1976", vydaný ČNS PPP v roce 1977 i v jeho druhém vydání z roku 1979.

+ u Ks 20,- : v druhé periodě - k velkému písmenu přiřazeno malé v abecedě předcházející (před A je to z) a číslo od 50 do 96

Az 50 •	Gf 62 •	Ml 74 •	Ts 86 •
Ba 52 •	Hg 64 •	Nm 76 •	Ut 88 •
Cb 54 •	Ih 66 •	On 78 •	Vu 90 •
Dc 56 •	Ji 68 •	Po 80 •	Xv 92 •
Ed 58 •	Kj 70 •	Rp 82 •	Yx 94 •
Fe 60 •	Lk 72 •	Sr 84 •	Zy 96 •

Série ověřené existujícími exempláři jednak ve sbírce autorově, jednak ve sbírkách některých jiných sběratelů nebo citované v aukčních katalogích jsou označeny e; nevyšly z zatím žádný dochovaný exemplář, u kterého by označení série vybočovalo z popsaného systému a uvedených přehledů.

Proč byla volena tak složitá forma značení sérií, když by bylo pro obě hodnoty postačilo použít dvakrát pouze písmen velké abecedy a k nim pro odlišení přiřadit po číslici (stačilo by 1 až 4) nebo po malém písmenu (stačilo by a, b, c, d), to je otázka, kterou si sice dnes můžeme klást, na kterou se nám dostane sotva odpovědi.

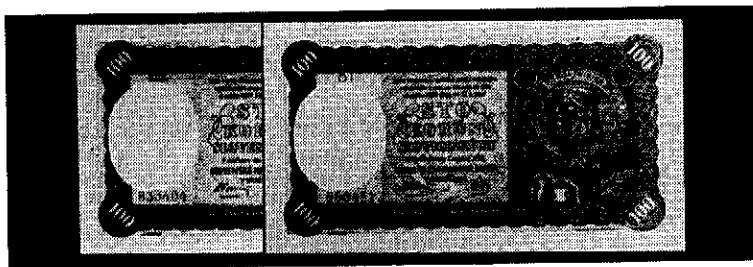
Další vydanou hodnotou byla bankovka po Ks 100,- s datem 7. 10. 1940, tištěná v Lipsku v tiskárně Giesecke a Devrient. Značení sérií je u této hodnoty jednodušší, spočívá v použití jednoho velkého písmene s připojením jedno- či dvomístného čísla. Ani tentokrát nebylo použito všech možných kombinací, ale byly vybrány nebo určeny kombinace podle následujícího systému :

+ v první periodě jsou k velkým písmenům v abecedním pořadí od A do O přiřazena v obráceném pořadí čísla od 1 do 15

A 15 •	D 12 •	G 9 •	J 6 •	M 3 •
B 14 •	E 11 •	H 8 •	K 5 •	N 2 •
C 13 •	F 10 •	I 7 •	L 4 •	O 1 •

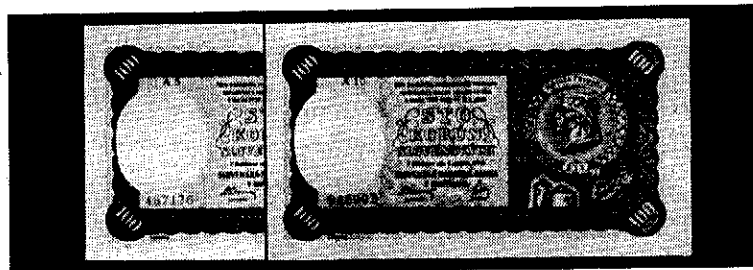
+ v druhé periodě jsou k velkým písmenům v abecedním pořadí od J do Z přiřazena v obráceném pořadí opět čísla od 1 do 15

J 15 • M 12 P 9 T 6 X 3
 K 14 • N 11 R 8 U 5 • Y 2
 L 13 O 10 • S 7 • V 4 Z 1 •

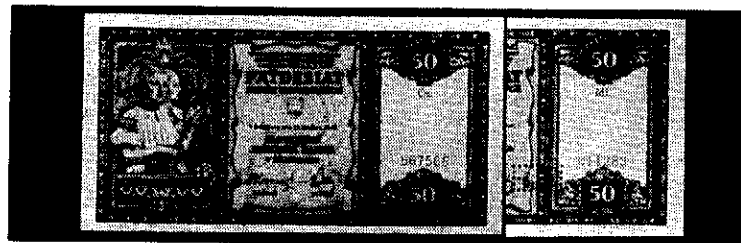
Série ověřené existujícími exempláři jednek ve sbírce autorově, jednek ve sbírkách jiných sběratelů nebo citované v aukčních katalogích jsou označeny a. Zatím se nevyskytl žádný dochovaný exemplář, u kterého by v první periodě značení série vybočovalo z popsaného systému a přehledu; avšak v druhé periodě není doložena série M 12, ale jsou známy exempláře s označením série M 11, stejně tak není doložena série N 11, ale jsou nezaručené informace o existenci série N 12. To by znamenalo, že byl možná systém z nějakého důvodu přerušena záměnou písmen M a N (je známo, že někteří lidé při odřikávání abecedy, sniž si to uvědomují, zaměňují pořadí písmen M a N) buď již při přípravě nebo při tisku. Čeká nás tedy ještě pátrání, abychom si buď ověřili nebo vyvrátili tuto domněnku, resp. se dobrali vysvětlení, jestliže se podaří nalézt dostatečné množství srovnávacího materiálu ve sbírkách, patřících sériovým značením do této druhé periody.

Otázka, proč nebylo voleno méně složité značení sérií, se nám tentokrát sice nevnučuje tak silně jako u předchozích hodnot, ale i v tomto případě si ji můžeme klást, i když k jejímu zodpovězení už asi sotva najdeme přemyšlení.

Bankovka v hodnotě Kčs 100,- byla znovu vydána ve II. vydání v roce 1945. Značení sérií, ač tvarem stejné, využilo však kombinací určených podle jiného systému, jehož princip nebylo zatím možno vydedukovat, ale který se zdá že byl velmi jednoduchý, spočívající na prostém pořádkovém sledu písmen i čísel, jak lze soudit z přehledu dosud nalezených dochovaných exemplářů a jejich sérií :

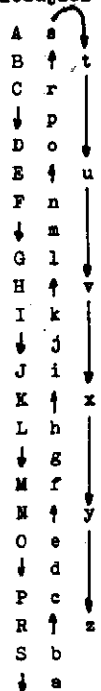
A 1	A 2	A 3	A 4	A 5	A 6	A 7	A 8	A 9	A 10
B 1						B 7	B 8		B 10
C 1					C 6		C 8	C 9	
									D 10
E 1				E 5					
						F 7			F 10
	G 2	G 3		G 5	G 6				G 10
	H 2		H 4				H 8		
		J 3							J 10
K 1	K 2	K 3	K 4	K 5		K 7			
	L 2								
M 1									

Bankovka v hodnotě Kčs 50,- s datem 15.10.1940, která byla zřejmě připravována souběžně s hodnotou Kčs 100,- a rovněž tištěna v Lipsku v tiskárně Giesecke a Devrient, má značení sérií provedeno pouze kombinací jednoho velkého a jedním malým písmenem bez použití čísel. Je to značení na první pohled podobné tomu, jakého bylo používáno u bankovek dřívější Národní banky Československé, ale jde o zcela jinou volbu použitých kombinací. Bylo při ní použito následujícího systému :

K velkým písmenům abecedy od A do S, seřazeným do skupin vždy po třech za sebou jdoucích s jednou mezerou mezi těmito skupinami, jsou přiřazena malá písmena abecedy od a do s, seřazená v opačném sledu a rovněž do skupin po třech s jednou mezerou mezi skupinami, a malá písmena t až z jsou pak v obráceném směru přiřazena k těm velkým písmenům, na která se pro mezery předtím nedočítalo.

Více než tento slovní výklad charakterizuje použitý systém následující schematické znázornění :

Jako nepoužitá vypadla velká písmena T až Z a malá písmena a, d, g, j, m, p, která připadla na mezery mezi velkými.

Zvolené kombinace jsou tedy následující :

As   Bt •   Cr   Do •   Eu •   Fn
 Gl •   Hv •   Ik •   Ji •   Kx •   Lh •
 Mf •   Ny   Oe •   Pc   Rz   Sb

Série ověřené existujícími dochovanými exempláři jednak ve sbírce autorově, jednak ve sbírkách jiných sběratelů nebo citované v aukčních katalozích jsou označeny • ; nevyskytl se zatím žádný dochovaný exemplář, u kterého by značení série vybočovalo z popsaného systému a přehledu.

Opět můžeme konstatovat, že pro počet sérií by byla postačila k označení ani ne celá abeceda velkých písmen, tedy připojení malého písmene by nebylo vůbec zapotřebí. Proč se tak přesto stalo, to je opět se opakující otázka, která se řadí již k dříve vzneseným a dnes již sotva zodpověditelným.

V témže roce také byla připravena k vydání bankovka v hodnotě Kčs 1000, - s datem 25.11.1940, tištěná opět v tiskárně Národní banky pro Čechy a Moravu v Praze. U této bankovky je označení

sérií provedeno kombinací velkého písmene s jedním jednomístným číslem umístěným před a jedním jednomístným číslem umístěným za písmenem. Opět se tím naskýtá nesmírný počet kombinací, který ale pro skutečné použití byl omezen jen na několik zvolených kombinací, které jsou vesměs známy z dochovaných exemplářů :

- 4 A 2 •
- 5 Á 5 •
- 3 I 5 •
- 4 L 3 •
- 1 K 6 •
- 3 L 2 •
- 1 M 1 •
- 6 N 6 •
- 2 O 1 •
- 5 R 3 •
- 6 R 4 •
- 2 T 4 •

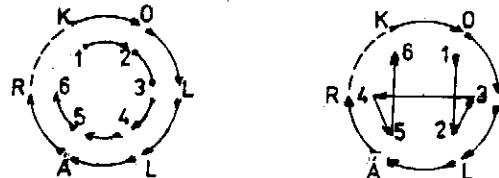
Systém, podle kterého byly kombinace zvoleny, nebylo možno snadno vypátrat; alespoň ne pokud bychom hledali obdobný systém dosud popsanými a vycházejícími z abecedního pořadí velkých písmen, k němuž sice seřazení známých sérií zprvu svádí, ale při kterém je záhadou opakované použití písmene A (tentokrát podruhé s čárkou) a písmene R, jakož i písmene L na místě, kde bychom očekávali písmeno J.

Stopu po systému naznačuje zjištění, že seřazením poloviny kombinací ve sledu podle čísel na prvním místě dá čtení písmen ve stejném pořadí slovo KOLLÁR a seřazením druhé poloviny kombinací ve sledu podle čísel na druhém místě dá čtení písmen ve stejném pořadí slovo MARTIN :

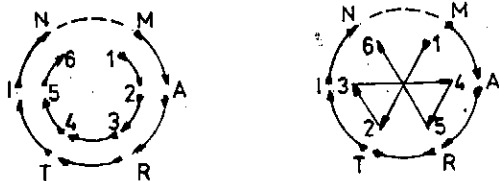
1	K	6	1	M	1
2	O	1	4	A	2
3	L	2	5	R	3
4	L	3	2	T	4
5	Á	5	3	I	5
6	R	4	6	N	6

Toto zjištění vysvětluje i původní záhadu opakování některých písmen.

Klíč ke způsobu přiřazení druhé číslice zůstával ale dále záhadou, protože čísla jsou rozházena zdánlivě bez jakéhokoliv řádu. Bylo ale možno i zde vystopovat jistý racionální, byť zcela subjektivní postup, který se nejnázorněji ukáže na grafickém znázornění, jestliže při něm velká písmena ve sledu obou slov KOLLÁR a MARTIN uspořádáme do kruhu a k nim přiřazená čísla spojíme podle pořadového sledu :

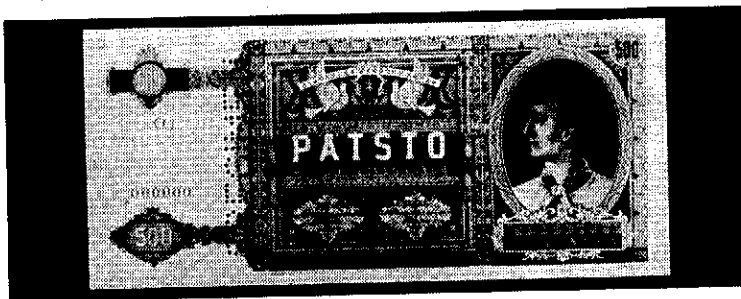
Uspořádání velkých písmen tvořících slovo KOLLÁR do kruhu ukazuje v levém obrázku, že předřazená čísla 1 až 6 mají stejné pořadí a směr, v druhém obrázku pak je vidět, že i přiřazená druhá čísla 1 až 6 za písmeny jsou rozložena v takovém uspořádání, že jejich spojení v posloupném pořadí tvoří pravidelný a symetrický obrazec.

Podobné uspořádání velkých písmen tvořících slovo MARTIN do kruhu ukazuje v levém obrázku, že přiřazená čísla 1 až 6 mají stejné pořadí a směr, v pravém obrázku pak je vidět, že i předřazená čísla 1 až 6 před písmenem jsou rozložena v takovém uspořádání, které je sice odlišné od předchozího, ale opět jejich spojení v posloupném pořadí tvoří pravidelný a symetrický obrazec.

Znovu se nám opět opakuje, tentokrát velmi vtíravě, otázka, proč musely být voleny tak složité kombinace pro značení sestávající z písmene a dvou čísel, když k odlišení skutečně použitého počtu sérií by byla postačila ani ne celá jedna abeceda písmen.

Navic pak nemůžeme vyloučit další otázky, zda je domněnka o volbě písmen na základě zvolených dvou slov KOLLÁR a MARTIN správná a zda je správná i domněnka o způsobu přiřazení druhého čísla, či zda to vše není jen náhodné, zatímco tvůrce kombinací postupoval zcela živelně. Ani na to nám dnes už sotva kdo odpoví. Bylo by to ale příliš mnoho náhod do sebe zapadajících, než bychom takovátu domněnku dávali přednost před domněnkou, že jsme přece jen našli použitý systém.

Bankovka v hodnotě Kč 500,- s datem 12.7.1941 vydaná v dalším roce, nese značení sérií podobné značení použitému u bankovky Kč 1000,- s tím rozdílem, že namísto číslice je za velkým písmenem umístěno malé písmeno abecedy. Z velkého množství kombinací

kteřé tato forma poskytuje, byly opět vybrány jen některé podle následujícího systému :

+ přiřazení malých písmen k velkým písmenům je provedeno ve třech periodách po osmi kombinacích, v každé je velkým písmenům seřazených v abecedním pořádku přiřazeno malé písmeno v opačném abecedním pořádku takto :

A h	I p	R z
B g	J o	S y
C f	K n	T x
D e	L m	U v
E d	M l	V u
F c	N k	X t
G b	O j	Y s
H a	P i	Z r

+ přiřazení čísel k velkým písmenům je pak voleno tak, že v první a druhé periodě jsou mezi nimi rozdíly + 1, - 2 a + 3, a ve třetí periodě + 2, - 3 a + 4 ; ve všech třech periodách je pak součet čísel, souměrně rozložených podle symetricky procházející středem periody, roven podvackrát 11, podvackrát 9 :

+ 1	4 A	+ 1	2 I	+ 2	5 R
- 2	5 B	- 2	3 J	- 3	7 S
+ 3	3 C	+ 3	1 K	+ 4	4 T
	6 D		4 L		8 U
+ 1	5 E	+ 1	7 M	+ 2	3 V
- 2	6 F	- 2	8 N	- 3	5 X
+ 3	4 G	+ 3	6 O	+ 4	2 Y
	7 H		9 P		6 Z

Kombinací obou systémů přiřazení vznikají zvolené kombinace, které lze sestavit do následujícího přehledu :

4 A h e	2 I p e	5 R z e
5 B g e	3 J o e	7 S y e
3 C f e	1 K n e	4 T x e
6 D e e	4 L m e	8 U v e
5 E d e	7 M l e	3 V u e
6 F c e	8 N k e	5 X t e
4 G b e	6 O j e	2 Y s e
7 H a e	9 P i e	6 Z r e

Série ověřené existujícími exempláři jednak ve sbírce autorově, jednak ve sbírkách některých jiných sběratelů nebo citované v aukc -

ních katalogů jsou označeny * ; nevyskytl se zatím žádný docho-
vaný exemplář, u kterého by označení série vybočovalo z popsaného
systému a uvedeného přehledu.

A opět se opakuje již tolikrát kladená otázka, proč tak slo-
žitě, když by byla postačila jedna abeceda k dostatečnému rozliše-
ní všech vydaných sérií.

Dokončení v NOTAFILII č. 30

Jen ŠVEJDA, Praha

ZAJÍMAVOSTI A KURIOZITY

Složitě pro padělatele

Je titulěk, pod kterým informuje 20.4.1988 Rudé Právo, že se
Německá spolková republika připravuje na výměnu bankovek. Postupně
mají být dány do oběhu zcela změněné všechny nominály.

Zdůvodnění tohoto záměru je zajímavé :

Na prvním místě je uváděn jako důvod výměny boj proti padě-
latelům, kterým při moderní tiskařské technice umožňuje dokonalejš-
ší "výrobky". Nové bankovky v NSR mají proto být složité pro padě-
latele a naopak jasné a přehledné pro majitele.

Za druhé uvádí banka, že bankovky bude možno používat v au-
tomatech a také se usnadní jejich přepočítávání v bankách a spoři-
telnách pomocí příslušných technických přístrojů.

Za třetí se mají na bankovkách popularizovat slavné a za-
služilé osobnosti na základě návrhů "tří významných nejmenovaných
historiků".

Na pětimarkové bankovce bude vyobrazena spisovatelka Betti-
na ARNIMOVÁ, na desetimarkovce matematik GAUSS, na dvacetimarkové
hodnotě básnička Annette DROSTEOVÁ, na padesátimarkovém nominálu
stavitel J.B. NEUMANN, na stomarkové klavíristka Clara SCHUMANNOVÁ,
na nově zavedeném nominálu dvě stě marek lékař Paul EHRLICH, na pě-
tisítmarkovce malířka MERIANOVÁ a na tisícimarkové hodnotě pohád -
káři bratři GRIMMOVÉ.

Emise a výměna bankovek začnou v roce 1990. O definitivní
podobě nových západoněmeckých bankovek rozhodne "čtyř" nej-
lepších západoněmeckých grafiků, která již byla před časem ano-
nymně vypsaná, jak o tom informovala Spolková banka. Mixa

- * -

Nenechávejte si svoje zkušenosti pro sebe - rozdělte se o ně s os-
tatními členy naší pobočky. Vaše příspěvky do NOTAFILIE zasílejte
na adresu pobočky, otištěnou v tiráži každého čísla NOTAFILIE.-jb-

VYBRALI JSME NA OBÁLKU

Měnové jednotky amerického kontinentu

Měnové jednotky mají v Americe různé názvy a v některých
zemích dochází ke změnám často tradičních pojmenování měny.

Tak například v ARGENTINĚ měli v minulém století "pesos fu-
ertes (silná pesa), později "pesos bolivianos" (bolivijská pesa) a
v posledních letech se přešlo z označení "peso moneda nacional" -
(pesová národní měna) na "peso Ley 18.188 (peso podle zákona čí-
slo 18.188), které bylo v platnosti od 1. ledna 1970 do 31. května
1983, na pozdější "peso argentino" (argentinské peso) - od 1. čer-
vna 1983 - a konečně od roku 1985 je měnová jednotka nazývána "au-
stral" (+).

ARGENTINA : Nahoře vlevo nejvyšší nominál v historii
země - 1 milion pesos (1983), vedle nejvyšší nominál
argentinského pesa - 10000 "peso argentino", dole je
přetisk 5 austrálů na bankovce 5000 argentinských pe-
sos a konečně současná bankovka 10 austrálů.

Tyto změny názvů - od "peso moneda nacional" k "austral"
vlastně také znamenaly odstranění nul v měnové jednotce (++) . To
se ovšem netýká pouze měny argentinské, ale také měn některých dal-
ších států amerického kontinentu.

+) AUSTRAL je území amerického kontinentu, ležící v jižním ze-
měpisném pásmu. Pochází z latinského "australis" = jižní.
Podobně vznikl také název Austrálie. (Vysvětlení poskytl
BERNARDO GONZALEZ WHITE, předseda Klubu notafilistů z Mede-
llinu v Kolumbii (viz další informace v tomto čísle).

**Značení sérií
vydávaných na papírových platidlech
na Slovensku v letech 1939-1945**

Dokončení z NOTAFILIE číslo 29

V roce 1943 a 1944 dochází k vydání nových emisí drobných papírových peněz, a to Kč 20,- s datem 11. září 1942 a Kč 10,- s datem 20. července 1943. Značení sérií u těchto drobných papírových peněz používá kombinace jednoho velkého a jednoho malého písmene abecedy, doplněné navíc ještě jedno- či dvoustupňovým číslem. Pozoruhodné u těchto nominálů je také, že na rozdíl od dosud u dřívějších emisí používané sákladní (mezinárodní) abecedy je zde použito abecedy slovenské, obsahující též některé změkčené nebo přehlásované hlásky - jde o písmena Č, Š, Ž, ale i Ā, D, L, Ń, Ů a Ť. Opět bylo z nesmírného množství možných kombinací použito jen některých.

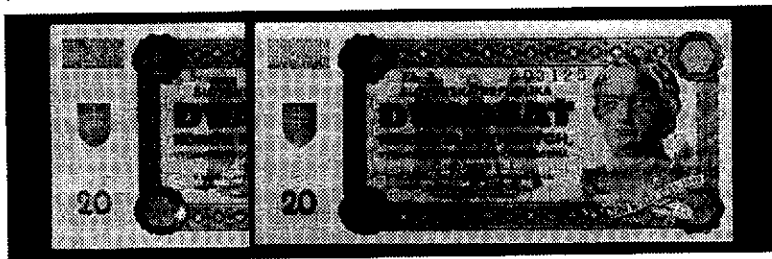

U hodnoty Kč 10,- s datem 20. července 1943 jsou k velkému písmenu seřazeným v abecedním pořádku přiřazena v opačném pořadí čísla od 1 do 35. Malá písmena jsou pak k velkým přiřazena tak, že od písmene N, k němuž je přiřazeno malé a, řadí se v opačném pořádku abecedně další malá písmena až k písmenu A, k němuž se řadí malé n, načež pokračuje abeceda malých písmen od velkého Z, k němuž se řadí malé h opět v opačném pořadí až k písmenu Ā, k němuž se řadí malé ž. Podle tohoto systému můžeme sestavit celkový přehled použitých sériových označení :

An 35 •	Kh 28 •	Lš 21 •	Px 14 •	Us 7
Ān 34 •	Fg 27 •	Lb 20 •	Qw 13 •	Vr 6 •
BĀ 33 •	Gf 26 •	Mš 19 •	Rv 12 •	Wq 5 •
Cl 32 •	He 25 •	Ne 18 •	Su 11 •	Xp 4 •
Čk 31 •	Iš 24 •	Nš 17 •	ŠĚ 10 •	YB 3 •
Dj 30	Jd 23 •	Os 16 •	Tt 9 •	Zo 2
Di 29 •	Kš 22	Ůy 15 •	Tš 8	Zš 1 •

Série ověřené existujícími exempláři jednak ve sbírce autorově, jednak ve sbírkách některých jiných sběratelů nebo citované v aukčních katalogích jsou označeny • : nevyskytl se zatím žádný dochovaný exemplář, u kterého by označení série vybočovalo z popsaného systému a uvedeného přehledu.

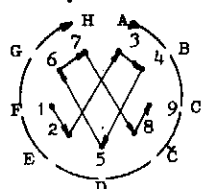
U hodnoty Ka 20,- s datem 11. září 1942 je systém, kterým byly určeny vybrané kombinace, velmi složitý. Přiřazení malých písmen abecedy k velkým písmenům není určeno přímo, ale vyplývá z přiřazení čísel k velkým písmenům na straně jedné a přiřazení čísel k malým písmenům na straně druhé.

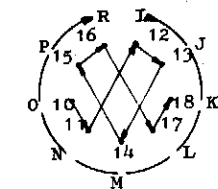
Přiřazení čísel k velkým písmenům působí i při zkoumání většího množství arovnávacího materiálu zprvu chaoticky, ale při dostatku materiálu lze vydedukovat, že jde o systém, při kterém toto zdánlivě chaotické přiřazení se opakuje ve dvou abecedách, po každé rozdělených do tří skupin písmen po devíti, a to způsobem, který se pravidelně opakuje a je zvolen sice subjektivním, ale racionálním způsobem, charakterizovaným jednak pravidelným opakováním a po každé s vnitřní pravidelností a symetrií, která vynikne nejlépe a nejzřetelněji na nákrese, v které jsme si uspořádali každou skupinu písmen vždy do kruhu; spojení přiřazených čísel v posloupném pořadí pak vždy vytvoří pravidelný a symetrický obrazec:

- první abeceda velkých písmen s přiřazenými čísly od 1 do 27 vzestupnou řadou

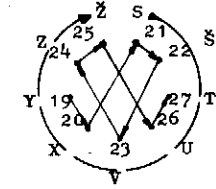
1. skupina A až H

2. skupina I až R

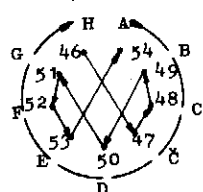

3. skupina S až Z

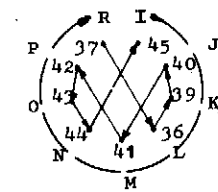

- druhá abeceda velkých písmen s přiřazenými čísly od 28 do 54 vzestupnou řadou

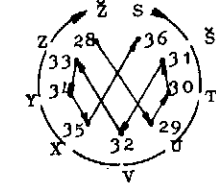
4. skupina A až H

5. skupina I až R

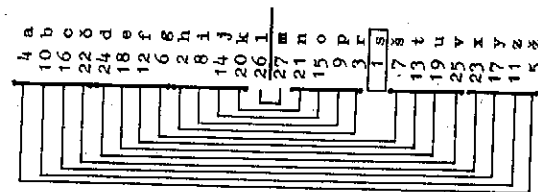

6. skupina S až Z

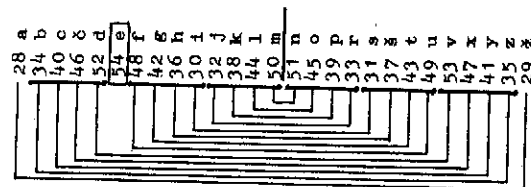

Přiřazení čísel k malým písmenům působí rovněž na první pohled neohodně, při dostatku materiálu na srovnávání se ale dá vydedukovat, že k malým písmenům seřazeným v abecedním pořádku jsou čísla přiřazena tak, že vždy jedno číslo sudé a jedno číslo liché o jedničku vyšší tvoří páry, které jsou symetricky rozloženy kolem osy, prolomené středem malé abecedy, přičemž je jedno písmeno vynecháno (v první skupině je to písmeno g, ve druhé písmeno e). Přiřazené číslice se řadí do skupin po čtyřech, v nichž mají od sebe navzájem číselný odstup rovný šesti. Vynechanému písmenu g je přiřazeno 1 (nejnižší číslo) a vynechanému písmenu e je přiřazeno 54 (nejvyšší číslo). Namísto podrobnějšího vysvětlování poslouží následující a přehlednější náčrt:

1. skupina

2. skupina

Kombinací obou popsaných systémů (tj. jak přiřazení malých písmen k velkým písmenům, tak přiřazení čísel k malým písmenům) můžeme vykonstruovat úplný přehled všech použitých kombinací (najdete jej na následující straně).

V tomto přehledu jsou opět série ověřené existujícími exempláři jednak ve sbírce autorově, jednak ve sbírkách jiných sběratelů nebo citovně v sukčních katalogích označeny e i; zatím se nevyskytly exempláře, u kterých by značení sérií vybočovalo z popsaného systému a přehledu.

Systém použitý u této hodnoty k určení použitých variant ze všech možných kombinací je jedním z nejnáročnějších ze všech dosud použitých. Proč tomu tak muselo být je opět otázkou, na kterou se nám už asi sotva někdy dostane odpovědi. Vždyť přece k označení sérií by byly opět postačily jen dvě abecedy písmen a k odlišení dvě malá čísla nebo číslice.

Přehled použitých kombinací u státovky 20 Ks s datem 11. září 1942

Fs 1 •	Eh 2 •	Ar 3 •	Ba 4 •	Dž 5 •	Og 6 •
Hš 7 •	Či 8 •	Cp 9 •	Ob 10 •	Nz 11 •	If 12 •
Jt 13 •	Mj 14 •	Po 15 •	Rc 16 •	Ly 17 •	Ke 18 •
Yu 19 •	Xk 20 •	Sn 21 •	Šč 22 •	Vx 23 •	Zd 24 •
Zv 25 •	Ul 26 •	Tm 27 •	Za 28 •	Už 29 •	Ti 30 •
Sa 31 •	Vj 32 •	Zr 33 •	Yb 34 •	Xs 35 •	Sh 36 •
Rš 37 •	Lk 38 •	Kp 39 •	Jc 40 •	My 41 •	Pg 42 •
Ot 43 •	Nl 44 •	Io 45 •	Hč 46 •	Čx 47 •	Cf 48 •
Bu 49 •	Dm 50 •	Gn 51 •	Fd 52 •	Ev 53 •	Ae 54 •

Již nevydána zůstala bankovka v hodnotě Ks 5000,- s datem 18. prosince 1944. Dostala se však do rukou sběratelů v dostatečném množství (byla prodávána v sadách SECS), aby bylo i u ní možno zkoumat, jak bylo postupováno při značení sérií, které je formou obdobné jako u hodnoty Ks 500,- s datem 12. července 1941. Z možných kombinací jich bylo pro tento vysoký nominál vzhledem k menšímu nákladu vybráno mnohem méně a známe jich šest :

1 Ha • 2 Ah • 3 Ek • 4 Kl • 5 In • 6 Ni •

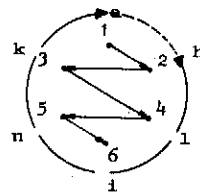
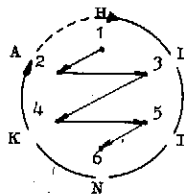
Všechny tyto série jsou ověřeny zachovanými exempláři ze sbírk autorovy i jiných sběratelů (2)

- (2) V katalogu Jana BAJERA "Papírová platidla Československa 1919-1976" se uvádí také kombinace 7 Ia s 8 Sy jako pravděpodobně, ale dosud nezjištěná. Sám J. BAJER ne dotaz, odkud čerpal informaci o těchto kombinacích uvedl, že z jednoho aukčního katalogu (nejde o katalog naší pobočky), ve kterém byla uvedena bankovka Ks 5000,- série 7 Ia nebo 7 Sy. Půjde zde pravděpodobně o desinformaci způsobenou nesprávným nebo zkromoleným údajem o nominálu v onom katalogu, kde namísto Ks 500,- bylo uvedeno Ks 5000,- : série s označením 7 Sy totiž skutečně existuje u hodnoty Ks 500,- (viz začátek článku v NOTAFILII 29, strana 9).

Již první pohled prozradí, že vždy dvě kombinace jsou tvořeny stejnou dvojicí písmen, ale obměňují se v nich velké a malá a veliká. Jaký je ale vztah písmen k číslicím 1 až 6, použitých u té které kombinace, zdá se být neurčitě a sdánlivě náhodné. Seřadíme-li však kombinace nejprve podle lichých čísel vzestupně a zbyvajících podle sudých čísel sestupně, tedy 1, 3, 5, 6, 4 a 2, pak přiřazená velká písmena v tomto pořadí dají slovo HLINKA(3).

Jdeme-li po této stopě, dobereme se systému, který je na rozdíl od většiny dříve popsaných, založených více méně matematicky na bázi určitých posloupností, založen podobně jako u hodnoty Ks 1000,- na zvoleném slově, jménu nebo pojmu, které tvoří základní klíč k systému.

Jestliže si tedy podobně, jak jsme to učinili právě u hodnoty Ks 1000,- provedeme nákres, ve kterém opět uspořádáme písmena slova HLINKA do kruhu, ukáže se nám, že přiřazená čísla 1 až 6 při spojení v posloupnou řadu vytvoří opět pravidelný a symetrický obrazec :

Posledním vydáním nominálem Slovenského štátu jsou drobné papírové peníze po Ks 5,- bez datování. I u tohoto nominálu byl u značení sérií velkým písmenem a přiřazeným číslem vystopován pravděpodobně použitý systém, který podrobně popsal Jan BAJER ve správozdání NOTAFILIE 17 (1982) na stranách 17-20 a proto jej v tomto pojednání již nebudu popisovat znovu.

Úplnost pojednání o papírových platidlech, která můžeme označovat jako slovenská, vyžaduje zmínit se ještě také o poukázce na K 2000,- s rokem vydání 1945, která až vydána již po osvobození CSR a opatřena textem osnažujícím ji jako poukázku československou, byla prohlášena za bankovku Slovenskej národnej banky a obíhala pouze na Slovensku. Značení sérií u této poukázky posůstává z jednoho nebo dvoumístného čísla k němuž se řadí vždy jedno velké a jedno malé písmeno.

Pokud jde o systém tohoto značení, zvolený k určení použitých kombinací, bylo zde opětovně použito postupu na základě zvoleného slovního pojmu. Tentokrát jsou to písmena obsažená v názvu tiskárny "NEOGRAFIA úč.spol. T.Sv.Martin", která byla přiřazena k číslům 1 až 24. Protože se ale v tomto názvu některá písmena opakuji, byla opakující se písmena nahrazena písmeny jinými, ale po-

- (3) Jméno Andreje HLINKY, zakladatele Hlinkovej slovenskej strany Rudovej, hlasatelky slovenského autonomizmu a separatismu.

dobnými. Tak velká i malá písmena O, S, T, I a N byla nahrazena písmeny Ő, Š, Ť, J a Ě. U opakovaných písmen A a R je však tato metoda uplatněna nedůsledně: poprvé opakovaná A je ponechána a teprve podruhé opakovaná A je nahrazeno písmenem Ā; opakované písmeno R je nahrazeno pouze u malých písmen písmenem ř, zatímco velké R bylo ponecháno. Malá písmena jsou k velkým přiřazena jednoduše tak, že po skupinách vždy dvou kombinací jsou k jednomu velkému písmenu přiřazeno druhé jako malé a k druhému velkému písmenu prvé jako malé. Vznikly tak následovně tyto kombinace:

Písmena původního názvu tiskárny

N
E
O
G
R
A
P
I
A
U
C
S
P
O
L
T
S
V
M
A
R
T
I
N

Tatáž písmena po nahrazení opakovaných, seřazení po dvojicích a přiřazení druhého písmena s čísla

Ne 1 •
En 2 •
OG 3
Go 4 •
Ra 5 •
Ar 6 •
Pi 7
If 8 •
Au 9 •
Ua 10 •
Ča 11 •
Sš 12 •
Po 13 •
Op 14 •
It 15 •
Tl 16 •
Sv 17 •
Vš 18 •
Má 19 •
Am 20 •
Řt 21 •
Tí 22 •
Jň 23 •
Nj 24 •

V tomto přehledu jsou opět série ověřené existujícími exempláři jednek ve sbírce autorově, jednek ve sbírkách jiných sběratelů nebo citované v succinních katalogích označeny •; zatím se nevyskytly dochované exempláře, u kterých by značení série vybočovalo z popsaného systému a přehledu.

Závěrem možno shrnout a zevšeobecnit především již u jednotlivých nominálů kladenou otázku, proč muselo být použito tak složitého značení sérií, když počet skutečně vydaných by stačilo označit a rozlišit jednodušším způsobem s použitím méně prvků. S tím souvisíc se nám vnučuje i další otázka, kdo to byl, kdo rozhodoval o použitých systémech a proč volil tak složité postupy. Byla to jedna osoba, která od vydání k vydání vymýšlela složitější a méně průhledné systémy vazeb jednotlivých prvků značení na sebe navzájem, nebo to byli různí lidé, přičemž vždy ten další se snažil překonat svého předchůdce? O tom, že by mohlo jít o stále tutéž osobu svědčí jistě opakování některých postupů, ač od vydání k vydání složitější a možno říci rafinovanější (mimo značení Ks 100,- II. vydání, ale to asi zajišťovala tiskárna ve Vídni). Změnu osoby by naproti tomu mohl signalizovat přechod od abecedy k písmenům voleným podle určitého slova u vysokých nominálů Ks 1000,-, Ks 5000,- a K 2000,-, ačkoli k tomu mohla vést téhož pracovníka ta okolnost, že menší náklad si vyžadoval méně sérií než je písmen v abecedě a proto provedl "výběr" písmen tímto způsobem.

Ale ať již rozhodovala jedna nebo více osob, jaký byl důvod pro volbu tak složitého značení? Kdybychom chtěli přijmout jako důvod ochranu před paděláním, sázející na to, že se padělatel prozradí použitím sériového označení neexistující kombinací, zbyvá stále otázka, zda systém musel být tak složitý. Pro pokladníky banky a pro ostatní pracovníky manipulující s penězi nebyl tento systém v žádném případě snadněji zapamatovatelný než by byl zcela živelně podle potřeby určený počet kombinací; a pokud měli mít ke své práci k ruce seznam "legálních" sérií, museli jej i tak mít v nějaké formě přehledných tabulek a v žádném případě jej nemohli, ani na základě systému, znát z paměti.

Zdá se tedy, že o použití a volbě systémů značení sérií spoluporozhodovala i určitá osobní záliba v kombinacích a variacích u pracovníků, kteří o tom rozhodovali, více než praktická potřeba. Ale to už jsou jen dohady a zůstávají otevřené jako další otázky, na které se nám po dlouhém časovém odstupu sotva již kdy dostane odpovědi.

Nebo se snad najde ještě dnes na Slovensku někdo z osob, které tehdy byly "u toho" a pomůže vnést trochu světla do temna, do kterého se důvody použitých systémů značení sérií slovenských papírových peněz halí?

Jan ŠVEJDA, Praha

• • • • •

Otištění zajímavého článku, osvětlujícího složité systémy označení sérií slovenských papírových peněz se již jeho autor,

J a n Š V E J D A

nedožil. Zemřel náhle 20. března 1989 v nedožitých 64 letech.

Vzpomínáme na něj jako bývalého hospodáře naší pobočky a specialistu na papírové peníze na našem území. Jímž se věnoval do detailů, byl jedním z prvních, kterým nestačil jen jeden exemplář ve sbírce, ale sbíral podle sérií, zahájil ten druh sběratelství, který má nyní již tolik pokračovatelů.

Čest jeho památce.